

HÂFİZ-I ŞİRÂZÎ DİVÂN'INDA BOY MEFHUMU

Meral KINAYTÜRK¹

ÖZET

Sevgilinin güzelliğiyle ilgili hususlar anlatılırken şairin üzerinde en yoğunlaştığı noktalardan birisi de sevgilinin boyudur. Güzelin boyunu ifade etmek üzere yaygın biçimde kullanılan kelimeler boy, kadd, kâmet ve endamdır. Kadd kelimesi Arapça kökenlidir ve boy bos, uzun boylu anlamlarına gelir. Farsça eş anlamlısı ise Kamet kelimesidir. Sevgilinin boyu için kullanılan benzetmeliklerin ön planda olanları servi, şimşâd, sanavber, Tûbâ ve Sidre olarak klasik şiirinde yer almaktadır. Sevgilinin boyunun bir benzeri yoktur. Bu yüzden onu teşbih etmek imkânsızdır. Bu makalede genel olarak boy hakkında bilgi verildikten Hâfız Şîrâzî, Dîvân'ında yer verilen teşbih ve tasavvurlar üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler:, Hâfız Şîrâzî, Divân, Sevgilinin boyu,,Endam

THE HEIGHT CONCEPT of the BELOVED in HAFIZ-I ŞIRAZI's DIVAN

ABSTRACT

While explaining the issues related to the beauty of the lover, one of the points that the poet focuses on is the lover's height. The words commonly used to express the height of the beautiful are height, kadd, kamet and endâm. The word Kadd is of Arabic origin and means tall and empty. The Persian synonym is the word Kamet. In classical Turkish poetry box tree, pine tree, name of a tree in Paradise and heavenly cherry tree are mentioned for the height of the beloved. The height of beloved is unlike any other. It is therefore impossible to describe it

In this article, after giving information about stature in general, it will be tried to focus on the similes and imaginations in Hafız Sirazi's Divan.

Keywords: Hafız Şirazi, Divan, Height of the beloved, Stature

1. GİRİŞ

XIV. yüzyıl Fars Edebiyatı'nın önde gelen ve "Lisanü'l-gayb", "Tercümânü'l-esrâr", "Hodâ-yi Şî'r", "Hâce" lakaplarıyla tanınan Hâfız-ı Şîrâzî'nin asıl adı, Şemseddîn Muhammed bin Kemâleddîn'dir. M.

¹ Meral Kınaytürk, Bilim uzmanı, Süleyman Demirel Üniversitesi Erasmus Kurum Koordinatörlüğü, meralkinayturk@sdu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-6267-8162.

1317/1326 yılları arasında Şîrâz'ın Şeyyadan Mahallesi'nde doğduğu tahmin edilmektedir (Yazıcı, 1997: 103).

Şiirlerinde soyut bir kavramdan ziyade insanlara ve diğer varlıklara yönelen somut bir duygu olan sevginin ağır bastığı görülen (Özçelik, 2012: 34), aşk, âşık, maşûk, şarap ve eğlence meclisi gibi konular dışında önemli kahramanlara, hükümdarlara ve aşk hikâyelerine yer veren (Erdem, 2014: 3) Hâfız-ı Şîrâzî, edebiyat âlimlerince hem İran Edebiyatı'nın hem de bütün Doğu edebiyatlarının en büyük gazel şairi olarak kabul edilmektedir (Birgören, 2013: 299).

Şiirlerinin kafiye yapısı son derece sağlam olan, az sözle çok şey anlatan, kelimeleri yerinde ve güzel kullanan (Özgü, 1952: 100) Hâfız'ın tek eseri, tefe'ül'de (kitap falı) (Dikmen; Çetin, 2016: 191) İranlılar arasında önemli bir yere de sahip olan (Kara, 1979: 153) Divânı'dır. Söz konusu Divân, bütün Müslüman coğrafyalarda, bu arada Türkiye'de de Mevlâna'nın Mesnevi'si ve Sâdî'nin Gülîstân'ından sonra en çok okutulup öğretilen bir eser olup özellikle XV.-XVI. yüzyıllarda Türk şiiri üzerinde çok etkili olmuştur (Barthold, 1984: 62).

XVI. yüzyıldan itibaren Surûrî, Şem'î, Mehmed Vehbî ve Bosnalı Sûdî gibi şairler tarafından üzerinde Türkçe şerhler kaleme alınan Divânı'nın etkisiyle Hâfız, sadece klâsik Türk şairlerince değil, Yahya Kemal gibi modern Türk edebiyatı şairlerince de örnek alınmış bir isimdir (Kanar, 2011: 134).

Türkiye'de Hâfız Divânı, Abdülbaki Gölpınarlı, Mehmet Kanar ve Hicabi Kırlangıç tarafından Türkçeye (Yazıcı, 1997: 105) çevrilmiştir. Hazırlanan bu makalede Mehmet Kanar'ın çalışmasında yer alan sevgilinin en önemli unsurlarından birisi olan boyu üzerinde durulacaktır. Pek çok yönüyle sevgilinin boyu şiirlerde ele alınmıştır. Boy, tüm güzellik unsurlarıyla naz ve edasını üzerinde taşıması sebebiyle önemli bir yer tutar. Sevgilinin boyu uzundur, düzgündür. Hiçbir uzunluk ile kıyaslanamaz. Aynı zamanda tazeliğin zarafetin sembolü olarak görülür (Erdoğan, 2018: 363). Sevgilinin boyu bazen herhangi bir benzetme olmaksızın tek başına ele alınır, bazen bir servi, şimşâd, sanavber, Tûba ağacı ya da elif ve kıyamet gibi mazmunlarla anlatılmaya çalışılır. Sevgilinin boyu eğriliğe bile yer vermeyen düzlüğü ile meşhurdur. Heybetli, çekici ve hatta yürüyen bir servidir. Servi, sevgilinin boyu için kullanılan en önemli mazmunlardan birisidir. Bazen servi bile sevgilinin boyunun yanında zavallı kalmaktadır. “Serv-i bulend”, serv-i sehî”, serv-i gülendâm”, serv-i revan”, “serv-i hırâmân” ve “serv-i çemen” gibi de zikredilmektedir. Tüm bunlara rağmen sevgilinin boyu serviden daha üstündür. Boy ile servi asla yarışamaz (Aksu, 2017: 266).

Şimşir ağacı (şimşâd), çam fıstığı ağacı (sanavber), ve Tûba ağaçları da sevgilinin boyuna benzetilen unsurlar arasında yer almaktadır. Şimşir ağacı (şimşâd) yapraklarını dökmeyen, meyvesiz bir ağaç olup, ölümsüzlükle ilişkilendirilmiştir. Çam Fıstığı Ağacı (sanavber) de servi ve şimşir (şimşâd) gibi yapraklarını dökmeyen dayanıklı ağaçlardan birisidir. Yıllardır yaşayan bu ağaç, Doğu dünyasında yaşam ağacı olarak kabul edilir. Klasik edebiyatta sevgilinin boyunun benzetilene olarak kullanılan İslam kültürü kaynaklı olan ağaçlardan bir diğeri olan Tûba ağacı da kendisine kutsallık atfedilen ve gökyüzü ya da cennetle ilişkilendirilmektedir (Yıldız, 2017: 333).

Şairler, kimi zaman kelimeyi oluşturan harfleri verirken o harflerle çeşitli unsurlar arasında ilgi kurar. Bu ilgiler genellikle harflerin şekil özellikleriyle kurulur. Bu ilgi doğrultusunda sevgilinin boyu doğruluğu simgelemesi sebebiyle eliftir (Kaya, 2013: 87)

Klâsik Türk şiirinde kıyamet kelimesi ise kıyamet günü, aynı zamanda insanların dirilecekleri, hesap verecekleri, yüzleşecekleri gün olduğu için büyük sıkıntı, bela, gürültü, patırtı anlamına gelmektedir. Sevgilinin boyu da âşıkları birbirine düşüren fitne unsuru olarak görülür. Âşıklar, kıyamet günü sevgilinin boyu ile yüzleşerek hesap vereceklerdir. Bu yüzden boy, kıyamet günü olarak ele alınmıştır (Erdoğan, 2018: 364)

Hâfız Şîrâzî'nin boy konusu için Mehmet Kanar'ın iki ciltlik "Hâfız Divânı" (Kanar, 2011) adlı eseri esas alınmıştır. Öncelikle beyitler taranmış, elde edilen malzemeler fişlenmiş sonra da seçilen örnek beyitlerle Hâfız Divânı'ndaki boy konusu ele alınmıştır. Aynı başlık altında değerlendirilen diğer beyitler ise, dipnotlarda gösterilmiştir. Hem metin içinde verilen hem de dipnotlarda işaret edilen örnek beyitlerde kısaltmalar nazım şeklini, ilk rakamlar şiir, ikinciler beyit numarasını göstermektedir

2. Boy (Kadd, kâmet, endâm)

Sevgilinin boyu, hal ve narinliğini gösterdiği için dîvân şiirinde önemli bir yere sahiptir. Bazen sevgilinin boyu, birtakım teşbih ilgileri içinde ele alınırken bazen de herhangi bir benzetmeye konu etmeksizin söz konusu edilmektedir.

2.1. Genel Olarak Boy

Sevgilinin boyu, uzun, düzgün ve incedir². Salınarak ve aheste aheste yürüyüşüyle tüm ilgiyi üzerine çekmektedir. Aşağıdaki beyitte

² Diğer beyit örnekleri için bkz. G. 237-3, G. 323-1.

âşık, sevgilinin hoş yürüyüşü ve boyu için canını vermeye hazırdır:

میر من خوش می روی کاند سر و پا میرمت
(G. 92-1) خوش خرامان شو که پیش قد رعنا میرمت

(Beyim, ne güzel gitmektesin, sana kurban olayım. Güzel güzel, salına salına yürü de o güzel boyuna, posuna canlar vereyim.

Uzun boylu ve işveli sevgilinin âşığa yüz verdiği görülmemiştir. Buna mukabil, sevgiliyi gören âşık, zühdünü, yani ibadetini kısa tutmak durumunda kalmıştır. Aşağıdaki beyitte, âşık ile sevgilinin durumu, kısa-uzun tezatlarından yararlanılarak, ortaya konulmuştur:

بالابلند عشوه گر نقش باز من
(G. 400-1) کوتاه کرد قصه زهد دراز من

(Benim uzun boylu işveci, hilebaz sevgilim, uzayıp giden zahitlik hikâyemi kısalttı, beni zahitlikten vazgeçiriverdi!)

2.1.1. Boy ile İlgili Benzetme Unsurları

Sevgilinin en çok üzerinde durulan güzellik unsurlarından olan boy; uzunluk, düzgünlük ve incelik gibi sebeplerden dolayı “serv”, “sanavber”, “şimşâd”, “Tûbâ” ve “elif harfî” gibi unsurlara teşbih ve mukayese edilmiştir (Sefercioğlu, 2001: 213). Sevgiliye verilen değer ve onu yüceltme duygusu abartılı anlatımların oluşmasına neden olmaktadır.

2.2. Ağaçlar ile İlgili Benzetme Unsurları

Hâfız Divân’ında sevgilinin boyu, uzunluk bakımından “sanavber, servi, şimşâd” gibi ağaçlara teşbih edilmiştir.

2.2.1. Çam Fıstığı Ağacı (Sanavber)

Örnek beyitte sevgilinin boyu için servi, şimşâd (şimşir ağacı) ve sanavber bir arada zikredilmiştir. Hâfız, sevgilinin boyunu servi ve çam fıstığı ağaçlarından üstün görmekte, bu sebeple bahçesinde şimşir ağacı yetiştirmeye gerek olmadığını belirtmektedir:

باغ مرا چه حاجت سرو و صنوبر است
(G. 39-1) شمشاد خانه پرور ما از که کمتر است

(Bahçeme çam ve selvi dikmeye ne ihtiyacım var? Evimizde yetişen şimşirimiz kimden aşağı ki?)

Âşık, her daim sevgilinin çam fıstığı gibi uzun boyunu görme arzusundadır. Bu arzu ve hasret sebebiyle de söğüt gibi titremektedir:

دل صنوبریم همچو بید لرزان است
ز حسرت قد و بالای چون صنوبر دوست (G. 61-5)

(Çam kozalığına benzeyen kalbim sevgilinin çam gibi uzun boyunun hasretiyle söğüt gibi titreyip durmakta.)

2.2.2. Servi Ağacı (Serv)

Servi'nin ince, doğru ve uzun olması sevgilinin boyu ile benzetme unsuru olarak ilişkilendirilen en önemli ağaçlardan birisi olup boyunun muntazam ve uzun oluşu sebebiyle konu edilir. Servi, dik ve düz olarak uzar; dalları yukarı doğru ve diktir. Dallarının yukarıya doğru olması, servinin ellerini açarak Allah'a dua etmesiyle yorumlanır. Servinin boyu, sevgilinin boyuna benzer ve çoğunlukla sevgilinin boyu, serviden daha üstün tutulur. Servinin boyu uzun olduğu için gölgesi de büyüktür. Ferahlık, rahatlık ve huzur verir bundan dolayı güven ve koruma duygusunu ifade eder (Sefercioğlu, 2001: 215; Kurnaz, 2012: 183). Yanağının güzelliğiyle gülü dahi kıskandıran sevgili, servi³ gibi nazlı nazlı salınarak gül bahçesine gitmektedir:

چو سرو اگر بخرامی دمی به گلزاری
خورد ز غیرت روی تو هر گلی خاری (G. 443-1)

(Selvi gibi gül bahçesine salına salına geldin mi güller, yüzünü kıskanır da her birinin, bağına bir diken saplanır!)

Hâfız'ın aşağıdaki beytinde de, güzelliğin naz servisi olan, nazlı nazlı salınan, âşıklarının niyazlarına daima nazla karşılık veren bir sevgili imajına yer verilmiştir:

ای سرو ناز حسن که خوش می روی به ناز
عشاق را به ناز تو هر لحظه صد نیاز (G. 260-1)

(Ey nazlı güzellik servisi, ne güzel naz ederek gidiyorsun. Âşıklar, her an senin bir nazına karşı binlerce niyaz etmekte.)

Hâfız'ın Divân'ında yer alan “serv-i revân”⁴, “serv-i hırâmân”⁵, “serv-i çemen” ifadeleri sevgilinin uzun boyuyla salınarak yürümesiyle rüzgârda sallanan servi arasında benzerlik kurulmasının bir yansıması

³ Diğer beyit örnekleri için bkz. G. 21-6, G. 54-5, G. 86-6, G. 92-3, G. 99-4, G. 107-3, G. 108-4, G. 120-10, G. 136-5, G. 181-1, R. 1184/4, G. 197-3, G. 203-7, G. 224-7, G. 228-2, G. 235-7, G. 260-2, G. 264-4, G. 299-3, G. 327-4, G. 349-2, G. 362-16, G. 394-3, G. 419-5, K. 8-4, R. 1184/4.

⁴ Diğer beyit örnekleri için bkz. M. 1-13, G. 345-1.

⁵ Diğer beyit örnekleri için bkz. G. 322-2, G. 385-1, G. 223-1.

olarak görülmektedir (Sefercioğlu, 2001: 215). Dünyanın gül bahçesi olarak nitelendirildiği örnek beyitte, “serv-i revân” istiâresiyle karşılanan sevgilinin aynı zamanda gül yanaklı bir dilber oluşundan da söz edilmiştir:

گل‌عذارى ز گلستان جهان ما را بس
زین چمن سایه آن سرو روان ما را بس (G. 268-1)

(Bize cihan gülüstanında bir gül yanaklı dilber yeter. Bu çayırılıkta, bu çimenlikte o salına salına yürüyen selvi boylunun gölgesi kâfi.)

Çimenliklerin servisi olan sevgili, salınarak gezinmekte, buna mukabil, âşığın olduğu yere gitmeyip ona hiç yakınlık göstermemektedir:

سرو چمان من چرا میل چمن نمی کند
همدم گل نمی شود یاد سمن نمی کند (G. 192-1)

(Benim salına salına gezip yürüyen selvi boylum, niçin çayırılığa, çimenliğe gelmez?)

Âşık, sürekli hareket hâlinde olan ve salınarak yürüyen sevgilinin karşısına çıkması için kapısının toprağına ırmaklar dolusu gözyaşı dökmektedir:

بر رهگذرت بسته ام از دیده دو صد جوی
تا بو که تو چون سرو خرامان به درآیی (G. 494- 7)

(Salma salına yürüyen selvi gibi belki çıkarsın diye kapının toprağına gözyaşlarımdan iki yüz ırmak akıttım.)

Sevgilinin boyu “serv-i bulend⁶” ve “serv-i sehi⁷” terkipleriyle zikredildiği üzere, düzgün ve yüksek bir ağaç oluşu sebebiyledir⁸. Bu tasavvurlarda sevgiliye verilen değer söz konusudur (Sefercioğlu, 2001: 183). Servinin boyu gibi gölgesinin de uzun olması sebebiyle âşık, servinin o gölgesinde oturmak, o gölge altında huzur bulmak istemektedir:

یا رب اندر کنف سایه آن سرو بلند
گر من سوخته یک دم بنشینم چه شود (G. 228- 2)

(Yarabbi, o yüce selvinin gölgesinde bu yanık âşık, bir an otursa ne çıkar ki?)

⁶ Diğer beyit örneği için bkz. G. 70-5, G. 106-4, G. 181-1

⁷ Diğer beyit örneği için bkz. G. 76-5. G. 254-1

⁸ Diğer beyit örnekleri için bkz. G. 124-4, G. 344-4.

Aşağıdaki örnek beyitte güz mevsimi sevgilinin bahçesine selvi boylu sevgilinin boyuna erişmemesini dilemektedir:

در این چمن چو درآید خزان به یغمایی
رهش به سرو سهی قامت بلند مباد (G. 106-4)

(Güz mevsimi, bu bahçeye yağmaya gelince dilerim, senin uzun boylu selviye benzer uzun boyuna yol bulmasın.)

Sevgilinin boyu üzerinde sarmaşık gül bulunan “serv-i gülendâm” (Çavuşoğlu, 2001: 196) olarak tasavvur edilmiştir. Şairin tasavvuruna göre, şarap, sadece servi boylu, gül endamlı güzelin olduğu yerde helaldir; başka bir yerde içilirse haramdır:

در مذهب ما باده حلال است ولیکن
بی روی تو ای سرو گل اندام حرام است (G. 46-3)

(Mezhebimizde şarap helaldir amma ey gülfidanı gibi nazik selvi boylu güzel, sen olmazsan haramdır.)

2.2.3. Şimşir Ağacı (şimşâd)

Hâfız Divân'ında boy için kullanılan benzetmelerden biri de şimşâddir⁹. Şimşâd, düzgünlüğü ve yüksekliği itibarıyla sevgilinin boyuyla ilişkilendirilmiştir (Sefercioğlu, 2001: 217). Sevgilinin şimşâda benzeyen boyu âşığa gam vermekte, eziyet çektirmektedir. Şimşâdın meyve vermemesi gibi, âşık da, sevgiliye bir türlü kavuşamamakta, hatta onun karşısında küçük düşmektedir:

رتبت دانش حافظ به فلک برشده بود
کرد غمخواری شمشاد بلندت پستم (G. 314-9)

(Hâfız'ın ilim rütbesi feleğe kadar yücelmişti.. Fakat senin yüce şimşâda benzer boyunun gamı, beni böyle alçattı işte.)

Aşağıdaki beyitte şimşâd, yine hem uzun hem de meyvesiz bir ağaç oluşu yönüyle sevgilinin boyuna teşbih edilmektedir. Bununla birlikte, âşık, sevgiliye böyle bir benzetmede bulunduğundan dolayı utanmaktadır:

قدت گفتم که شمشاد است بس خجلت به بار آورد
که این نسبت چرا کردیم و این بهتان چرا گفتیم (G. 370-5)

⁹ Diğer beyit örnekleri için bkz. G. 39-1, G. 314-8, G.387-1, G. 425-4, G. 467-2, G.493-7, G. 495-3.

2.2.4. Tûbâ Ağacı

Kökleri yukarıda, dalları aşağıda, cennette bulunan bir ağaç olan Tûbâ ağacı Hâfız tarafından sevgilinin boyu için zikredilen bir teşbih unsuru olup sevgilinin boyunun Tûbâ ağacına teşbih edilmesinin sebebi, sevgilinin de bir cennet varlığı olarak düşünülmesidir (Sefercioğlu, 2001: 217). Böyle bir ilgiye Hâfız Divân'ında da rastlanmıştır¹⁰. Hâfız, aşağıdaki örnek beyitte, sevgilinin boyunu Tûbâ ağacıyla ilişkilendirmiştir. Sen Tûba ağacını düşünmekle yetiniyorsun fakat biz Tûba ağacından da üstün görmüş olduğumuz sevgilinin boyunu hayal etmekteyiz. Herkesin düşüncesi kıymet verdiği şeye göre değişmektedir:

تو و طوبی و ما و قامت یار
فکر هر کس به قدر همت اوست (G. 56-3)

(Sen Tûba'yı düşünmedesin, biz sevgilinin boyunu. Herkesin düşüncesi, himmetindedir.)

2.3. Diğer Benzetmeler

Hâfız Divân'ında sevgilinin boyu, doğruluğu bakımından elif harfine, sevgilinin boyunu görünce ortaya çıkan kargaşa ve belâlar sebebiyle kıyamete teşbih edilmiştir.

2.3.1. Elif

Hâfız Divân'ında sevgilinin boyu, elif harfine benzetilmiştir. Âşık, sevgilinin elif gibi dosdoğru olan boyu karşısında diğer dilberlerin boylarının bükülüp “nûn harfine” dönmesini arzu etmektedir:

قد همه دلبران عالم
پیش الف قددت چو نون باد (G. 107-7)

(Yeşillikte bitip alabildiğine boy atan selvi, senin elif gibi düzgün boyuna karşı nun gibi eğilsin!)

Âşığa göre sevgilinin boyunu elif harfi dışında hiçbir harfe benzetmemektedir (Ceylan, 1997: 145). Aynı durum, Hâfız için de geçerlidir:

نیست بر لوح دلم جز الف قامت دوست
چه کنم حرف دگر یاد نداد استادم (G. 317-5)

(Gönlümün levhinde sevgilinin elif boyundan başka bir harf yok. Hocam, başka bir harf belletmediyse ben ne yapayım? Bahtımın yıldızını)

¹⁰ Diğer beyit örneği için bkz. G. 108-4, G. 180-2, K. 11- 4,

2.3.2. Kıyamet

Sevgilinin serviye benzeyen boyu “kıyam etmesi”, “ayağa kalkması”; yani boy göstermesi âşıkta kıyamet çağrışımı uyandırmaktadır (Kurnaz, 2012: 185). Burada sevgilinin boyu ve âşıkların onun boyunu görmesi ile kıyamet arasında bir bağlantı kurulmaktadır:

چه قیامت است جانا که به عاشقان نمودی
دل و جان فدای رویت بنما عذار ما را (G. 6- 6)

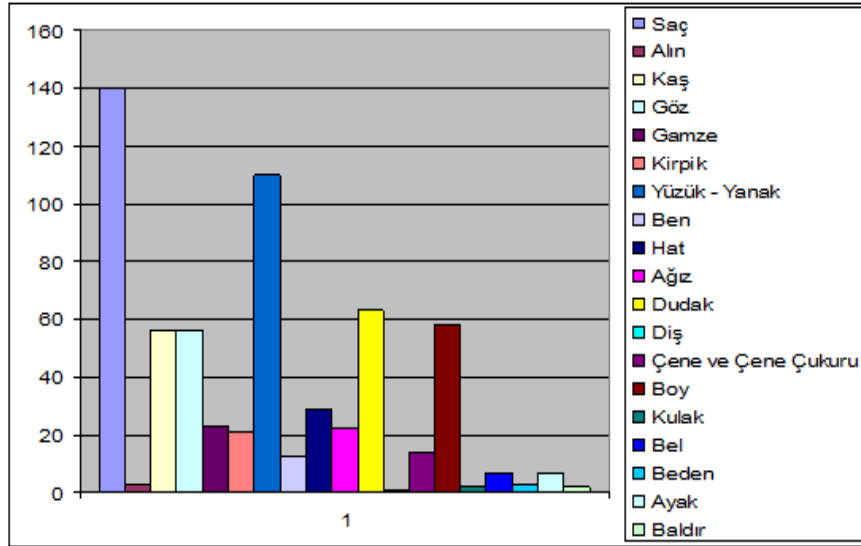
(Sevgili, parlayan ay gibi yüzünle, gönül kapan selvi gibi boyunla âşıkların başına kopardığın bu kıyamet ne?)

3. Sonuç

Hâfız-ı Şîrâzî'nin sevgiliye ait güzellik unsurları'ndan birisi olan sevgilinin boyunun hangi açıdan değerlendirdiğini tespit etmek amacıyla ana kaynağımız olan Mehmet Kanar'ın iki ciltlik “Hâfız Divânı” adlı eserindeki 495 gazel, 33 kıt'a, 41 rubâî, 3 kaside, 1 mesnevî, 1 sâkî-nâme taranmış olup pek çok şâirde olduğu gibi Hâfız Divânı'nda da en fazla saç, yüz-yanak, dudak, kaş, göz ve boy unsurları üzerinde daha çok durulduğu el, ayak ve kulak gibi diğer uzuvlara fazla yer verilmediği görülmüştür. Sevgilinin boyu ile ilgili olarak 100'e yakın teşbih ve tasavvurlara yer verildiği tespit edilmiş olup makalemizde bu mazmuna temas edilmeye çalışılmıştır.

Sevgili bazen kendisi bazen de farklı benzetmelerle konu edilir. Sevgilinin güzelliği olarak öne çıkan konulardan birisi de boyudur. Sevgili, uzun, düzgün ve endamlı bir boya sahiptir. Sevgilinin boyu kimi zaman şimşad, sanavber, servi, kimi zamanda yüksek oluşu sebebiyle Tûba ve Sidre ağaçlarına benzetilmektedir. Yapılan çalışma neticesinde de görüldüğü üzere sevgilinin boy - servi ilişkisi en fazla işlenen motiflerden birisidir. Hatta servi bile sevgilinin boyunun yanında kısa kalmaktadır. Servi sevgili için bazen benzeyen bazen de benzetilen olarak ele alınmaktadır. Sevgilinin boyu “serv-i revân”, “serv-i hırâmân”, “serv-i çemen”, “serv-i bulend” ve “serv-i sehî” terkipleriyle servi benzetmeleri arasında yer almaktadır. Çalışma sonucu ulaşılan bulgular şu şekildedir: Sevgilinin boyu her şeyden üstün tutulmaktadır. Yine aynı şekilde düzgün ve doğruluğun sembolü olabilecek sevgilinin boyu ile serv arasında benzerlik ilgisine daha fazla yer verildiği görülmüştür. Sevgilinin boyu için bu ağacın ayrı bir yerinin olduğu bir gerçektir. Ayrıca servi ağacının uzun ömürlü ve sağlam olması sebebiyle o diğer ağaçlardan ayırıcı bir özelliği olduğu kabul edilmektedir.

Hâfız Divân'ında sevgiliye ait güzellik unsurlarının tamamının genel dağılımı ve boyla ilgili benzetmeler, aşağıdaki grafikte yer aldığı şekilde olup sevgilinin boyunun daha çok ağaçlarla ilgili benzetmeler içerisinde yer aldığı görülmekte, diğer benzetmeler olan elifi kıyamet gibi mazmunlarla ilgisinin daha az yer kapladığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ay, Ü. (2009). “Divân Şiirinde Güneşin Sevgili Tipine Yansıması Hakkında Bir Değerlendirme”, *Divân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 2, S.2/3. s. 117-162.
- Barthold, W. (1984). *İslâm Medeniyeti Tarihi*, (Prof. Dr. M. Fuad Köprülü Tarafından Başlangıç'la İzah ve Düzeltmeler Kısmı İlâve Edilmiştir), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6. Baskı. Ankara.
- Birgören, H. (2013). “Hâfız-Fuzûlî Karşılaştırması”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8/8, s. 299-323.
- Ceylan, Ö. (1997). “Dini-Tasavvufî Edebiyatımızla Divan Edebiyatımızdaki Harf Telakkilerinin Mukayesesi Üzerine Bir Deneme”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 5, ss. 141-152.
- Çavuşoğlu, M. (2001). *Necati Bey Divânı'nın Tahlili*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Dikmen, M.-Çetin K. (2016). “Klâsik Türk Edebiyatında Tefe'ül Geleneği ve Kitap Falının Şiire Yansıması”, *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, Issue 49, s. 191-204.
- Erdem, G. (2014). *Hâfız-ı Şîrâzî'nin Gazellerinde Teşbih Sanatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum
- Erdoğan, M. (2018). *Güzellik Unsurlarıyla Divan Şiirinde Sevgili*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Kanar, M. (2011). “Hafız Divânı Üzerinde Yeni Bir Çeviri Çalışması, Hafız'ın Şiirlerinin Farsça Öğrenimine Katkısı Üzerine Denemeler”, *Şarkiyat Mecmuası, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*, S. XVII, s. 133-166.
- Kanar, M. (2011). *Hâfız Divânı*, Hâfız-ı Şîrâzî, Ayrıntı Yayınları, c. I-II, İstanbul.
- Kara, İ. (1979). “Fal”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler (TDEA)*, Dergâh Yayınları, c. 3, İstanbul, s. 153-154.
- Kaya, H. (2013). “Divan Şiirinde Harf ve Kelime Oyunlarına Dair Bir

- Tasnif Denemesi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 48/48, ss. 71-114.
- Kurnaz, C. (2012). *Hayalî Bey Divânının Tahlili*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Özçelik, M. (2012). “Fars Şiirinin Güçlü Sesi Hafız-ı Şirazi”, *Somuncubaba Dergisi*, S.143, Malatya, s. 33- 35.
- Özgü. M. (1952). Goethe ve Hafız, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4. sayıdan ayrı basım, Ankara 1952, s. 89-103
- Pala, İ. (2012). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Ankara: Kapı Yayınları
- Sefercioğlu, N. (2001). *Nev’î Divânı’nın Tahlili*, Ankara: Akçağ Kitabevi.
- Yazıcı, T. (1997). “Hâfız-ı Şîrâzî”, *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul, c. 15, s. 103-106.
- Yıldız. A. (2017). “Sevgilinin Boyunun Benzetilenleri Bağlamında Nârveni Yeniden Düşünmek”, *Journal of Turkish Language and Literature*, Volume 3/1, ss. 330- 336.